

**Båtklubbarnas historia
i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under
1900-talet**

av
Margareta Jägerstad

Båtklubbarnas historia i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under 1900- talet

Uppsalas första segelklubbar kommer till Flottsund

Segling med fritidsbåtar i organiserad form vid Fyris, på Mälarviken Ekoln och angränsande sjösystem, har förekommit sedan 1885. Då bildades Segelsällskapet Ekoln men det upplöstes redan 1893. Nästa sammanslutning bildades 1889 och kallades Segelsällskapet Upsala, men redan 1894 hade även detta segelsällskap upplöstes. **1907** bildades Upsala Segel Sällskap (USS) med kappsegling som främsta mål som finns kvar än idag. Till en början hade USS sin sommarhamn vid Flottsund i Fyrisåns mynning, nedströms gamla Flottsundsbron i västra åbrinken. Dit tog man sig vid denna tid med ångbåt, som lade till vid ångbåtsbryggan i Flottsund. År 1907, fanns det i Uppsala åtta stora ångfartyg för person- och godsbefordran samt ett antal mindre ångslupar. USS hade 280 medlemmar, men endast 12 båtar. Redan 1910 var antalet båtar 25 och medlemmarna 337. USS varvsområde med slip är sedan 1923 beläget vid åmynningen i Flottsund. Det omfattar idag 17000 m² och arrenderas av Uppsala kommun. Varvsanläggningen rymmer 280 båtar och erbjuder vinterförvaring, sjösättning och upptagning. Hamnen ligger sedan 1928 vid Skarholmens östra kant.

En utbrytargrupp inom USS bildade **1913** Ekolns Segelklubb (ESK) som också finns kvar än idag. Syftet var att utveckla båtsporten, framförallt tävlingssegling. ESKs första hamn låg nedanför den gamla Flottsundsbron. När den gamla Flottsundsbron revs och den nya bron blev klar 1924 fick ESK hyra ett strandområde längre upp i ån mellan platsen för den gamla bron och den nya av baron Cederström på Kungshamn. Här fick man också löfte att bygga en smal brygga längs med åkanten. Klubben blev kvar här till 1933 då man lyckades förverkliga en länge närd dröm om att få flytta ut ur ån, närmare bestämt till Skarholmen. Det var spårslinjen mellan Svandammen i Uppsala centrum till Graneberg, som gjorde att Skarholmen började exploateras som hamn för fritidsbåtar. ESKs varv för vinterförvaring ligger dock kvar utmed Fyrisån strax norr om Kungsängsbron.

1914. ESKs första hamn vid Fyrisåns mynning.

1925. ESK's klubbhamn vid östra åstranden mellan den nya Flottsundsbron och gamla brofästet i söder.

Båtklubbarnas historia i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under 1900-talet

Kanotsportsföreningar vid Lyssnaängsbadet och Villa Fristaden i Graneberg

Kanotsporten har också gamla anor i Uppsala. Uppsala kanotförening (UKF) bildades **1917**. Den hade på sitt program kanotpaddling, kanotsegling och under vintern skridskosegling. Föreningen byggde ett kanothus och klubbhus på Vårdsättras ägor, men flyttade senare ut sin verksamhet på udden intill Lyssnaängsbadet och är nu en mycket framgångsrik kappseglingsklubb inom kanot- och jollesegling, men också en utmärkt plantskola för kappseglare till Uppsalas övriga segelsällskap och klubbar.

Kanotsällskapet Ägir (asarnas havsgud) bildades den 19 mars 1929 av ett tjugotal kanotister från IK Sirius. Det skedde vid ett litet kanothus i stadsdelen Tullgarn i Uppsala alldeles invid Fyrisån. Under sommaren hade man tillgång till kanotladan vid åmynningen i Flottsund, som hyrdes av Sunnerstabolaget f.o.m. våren 1930. Först 1973 fick föreningen sitt klubbhus vid stranden av Ekoln, närmare bestämt bredvid Villa Fristad i Graneberg. Villa Fri(e)staden uppfördes av Gustava och Thore Fries (1882-1965) i början av 1900-talet. En bror till Thore Fries löste ut sina syskon 1927. Han hade gift sig rikt (säkerhetständstickor) och donerade huset 1929 till Uppsala universitet (enligt uppgift av Erik Fries, barnbarn till Thore Fries), som sedan sålde fastigheten till Uppsala kommun. Kanotisterna delar idag tomten med Uppsala fiskesportförening UFF och har sitt klubbhus och kanothus på östra sidan av Villa Fristaden. Nedanför klubbhuset finns bryggor för ett 60-tal småbåtar och en separat brygga för att lägga i och ta upp kanoter.

Villa Fristad,
klubbhus för UFF

Båtklubbarnas historia i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under 1900-talet

Skarholmen- Ekolns största hamn för fritidsbåtar

När spårlinjen från Svandammen ut till Graneberg öppnades 1928 började fritidsbåtarna flyttas till Skarholmen. Skarholmen fick en restaurang 1929 och en broförbindelse med land. I bronns yta fanns inlagda rälsar, men någon spårvagn gick aldrig ut till Skarholmen. Skarholmen bestod från början av tre öar, som successivt byggdes ihop till en enda. Flygbilden över Skarholmen illustrerar hur långt utvecklingen kommit 1936. Träbron mellan fastlandet och Skarholmen ersattes så småningom av en vägbank för att hålla för busstrafik.

USS fick sin första hamn klar på Skarholmens östra sida 1928. I deras jubileumsbok, utgiven 2007, kan man följa båtklubbens utveckling under deras första 100 år. I boken beskrivs i detalj alla aspekter på seglandet från tävlingssegling, bygge av hamnar, bryggor och varv, båtbygge, föreningsliv mm.

ESK gavs möjlighet att få arrendera båtplatser vid två bryggor på västra sidan av Skarholmen som ägdes av Granebergsbolaget från och med 1933. Här byggde man i egen regi ett klubbhus vid den västligaste av småholmarna. Hamnområdet överläts senare till klubben mot att ESK underhöll bryggor mm. Föreningen har på senare år även startat isjaksverksamhet och länge bedrivit ungdomsverksamhet med utbildning i jollesegling tillsammans med UKF. Under åren som gått har en rad förbättringar utförts med fler bryggor, muddringar, och ett klubbhus, det mesta byggt med ideell arbetskraft. De två småöarna är numera sammanbyggda med Skarholmen.

1935. Flygfoto över hamnen vid Skarholmen som ESK flyttade till 1933 och än idag disponerar.

Skarholmen 1936

Båtklubbarna USS och ESK fortsatte att bygga ut sin hamnkapacitet och stabilisera bryggor, anlägga nya bryggvingar samt muddra och ta bort vass genom ideella arbetsinsatser av medlemmarna. Skarholmens landyta växte av schaktmassorna och nya klubbhus anlades och parkeringsplatser utökades. På 70-talet började Uppsala kommun engagera sig i utbyggnaden av Skarholmens småbåtshamn och anslog medel för utbyggnaden norr om ESKs hamnområde. Uppsala Motorbåts Sällskap (UMS), bildat 1916, fick kommunens uppdrag att förvalta det nya hamnområdet med plats för 600 småbåtar. Kommunen har även byggt ut bilparkeringarna i området. UMS varv med plats för ca 180 båtar, finns vid Fyrisåns östra strand direkt uppströms Kungsängsbron inne i Uppsala.

Båtklubbarnas historia i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under 1900-talet

UMS hamnområde i nordvästra delen av Skarholmen.

Skarholmens hamn för fritidsbåtar på 2000-talet. Flygfoto

Fem olika båtföreningar samsas idag i småbåtshamnen runt Skarholmen. Alla föreningarna ingår i Uppsala Sjösport Föreningars Samarbetskommitté (USFS; www.usfs.se) grundad 1965, som driver gemensamma och övergripande frågor visavi kommunen och regionen. Båtklubbarna som ingår i USFS är listade nedan. Här finns länkar till deras hemsidor för mer information. Förutom båtklubbarnas egna hemsidor har några av dem utgivit jubileumsskrifter och böcker. En annan aktör är kryssarclubbens Uppsalakrets, som bildades 1938. Den har sitt verksamhetsområde till sjöss i norra och nordöstra Mälaren samt Roslagskusten från Eggegrund till Furusund och tas därför inte upp i denna sammanställning. Dock har deras jubileumsbok lämnat bidraget "Sjöfart på Fyrisån och Ekoln". Se under fliken båtklubbarna (www.sunnersta.nu). Båtklubbarna med hamnar, bryggor, varv och klubbhus har utformat Ekolns strandlinje under 1900-talet och starkt bidragit till Uppsala som sjöstad.

Båtklubbarnas historia i Flottsund, Graneberg och Skarholmen under 1900-talet

Sammanställning hämtad från Uppsala Sjösports Föreningars Samarbetskommittés hemsida.

Föreningens namn	Grundad år	Antal medlemmar	Antal båtar	Småbåtsham	Länk till hemsida
Uppsala seglingsällskap (USS)	1907	1383	575	Skarholmens östra del	www.uss.nu
Ekolns segelklubb (ESK)	1913	1 260	300	Skarholmens västra del	www.esk.st
Uppsala Motorbåtsällskap(UMS)	1916	975	625	Skarholmens nordväst	www.ums.se
Uppsala kanotförening (UKF)	1916	253	100	Lyssnaängens udde	www.ukf.se
Kanotsällskapet Ägir (KSÄ)	1929	295	181	Villa Fristad*	www.ksagir.se
Fyris segelsällskap (FSS)	1983	65	52		
Skarholmens båtklubb (SBK)		60	60	Inre östra delen av Skarholmen	www.skarholmen.s.batklubb.se
Båtföreningen Gösen	1989	38	38	Inre östra delen av Skarholmen	
Svenska kryssarklubben-Uppsalakretsen (SXX-U)	1938	573	310		www.sxx.se

*Tomtområdet delas med Uppsala sportfiskeförening UFF

Källor

Hemsidor från båtklubbarna. Se ovanstående tabell.

Kanotsällskapet Ägir. Jubileumsskrift för åren 1929-1979 samt Ägiraren. Kanotsällskapet Ägir 70 år, 1929-1999.

USS - i fädrens vågor - 90 år med Uppsala Segelsällskap. En jubileumsskrift utgiven 1997 författad av Ingemar Nilsson.

Seglare vid Fyris. 100 år med Uppsala Segel Sällskap, 1907-2007. Jubileumsbok av Ingemar Nilsson och Stig Jansson

Hundra år av gemenskap. Ekolns segelklubb 1913-2013 ISBN 978-91-637-2343-8.

Mot nya färdmål. 1938-2013. Redaktör Hans Norman. Svenska Kryssarklubben Uppsalakretsen 75 år utgiven 2014.